

ชื่อเรื่อง	บทเรียน การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักและส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน และเจ้าพระยาตอนบน
ชื่อผู้วิจัย	รองศาสตราจารย์ ดร.สัจจา บรรจงศิริ รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริชาติ ดิษฐกิจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา บรรจงศิริ ดร.สุธิดา มณีเนกคุณ นางปาลีรัตน์ การดี และนางสาวอนุสรรา แซ่ตั้ง
ปีที่แล้วเสร็จ	2564

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทเรียนการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่ของชุมชน 2) การจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างความตระหนักในการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 3) การพัฒนาเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และ 4) สังเคราะห์เชิงบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน และเจ้าพระยาตอนบน โดยศึกษาจากผู้เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่ลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน และเจ้าพระยาตอนบน จำนวน 15 ชุมชน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพใช้การจำแนกประเภทและจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบ การวิเคราะห์ SWOT และการศึกษาความเป็นเหตุและผล

ผลการศึกษาทั้ง 4 ด้าน พบว่า 1) บทเรียนการจัดการภัยพิบัติและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับบทเรียนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ประกอบด้วย (1) มีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน (2) แผนงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วม (3) มีฐานข้อมูลและแผนที่น้ำ (4) มีกฎระเบียบ (5) มีการสื่อสารที่ดี (6) กิจกรรมของกลุ่ม (7) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (8) เครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (9) ผู้สืบทอดของกลุ่ม (10) กองทุน และ (11) เครือข่ายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 2) การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักในการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มี 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การออกแบบรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลศักยภาพการเรียนรู้ร่วมกัน (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ด้านผู้นำ ผู้เรียน บรรยากาศและสถานที่ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล 3) การพัฒนาเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างเครือข่าย ประกอบด้วย (1) ขั้นตอนการพัฒนาเครือข่าย (2) กระบวนการขับเคลื่อนเครือข่าย และ (3) ปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนเครือข่าย ทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก และ 4) สังเคราะห์เชิงบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่า การนำปัญหา เครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน และบทเรียนที่ดีในการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนมาพัฒนาจัดทำเป็นหลักสูตรภายใต้ชื่อ “หลักสูตรการจัดการภัยพิบัติและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนอย่างยั่งยืน” และสื่อวีดิทัศน์ และสื่อแอปพลิเคชัน ภายใต้ชื่อ “น้ำและภัยพิบัติ” ในกระบวนการจัดการเรียนรู้พัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาเครือข่าย ประกอบด้วยโครงสร้างของเครือข่ายผู้ใช้น้ำ และบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานเครือข่ายฯ และการจัดทำแผนบูรณาการจัดการภัยพิบัติและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของเครือข่าย นำไปสู่การขับเคลื่อนเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนในลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน และเจ้าพระยาตอนบน

คำสำคัญ การจัดการภัยพิบัติด้านน้ำ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาเครือข่าย ลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน เจ้าพระยาตอนบน

Title: Lessons Learnt and Learning Management of Water-related Disaster and Water Resources Management for Community to raise Awareness and Promote the Development of Public Network in Ping, Wang, Yom, Nan and Upper Chao Phraya Basin

Researchers: Associate Professor Dr. Sujja Banchongsiri, Associate Professor Bumpen Keowan, Assistant Professor Dr. Parichat Dittakit, Assistant Professor Dr. Kultida Bunjongsiri, Dr. Sutida Maneeanakekul, Mrs. Paleerat kamdee and Ms. Anusara Saetang

Year: 2021

Abstract

This study is a qualitative research with the objectives to determine 1) lessons on water-related disaster and water resources management at a local level of communities, 2) the learning management for raising awareness of water-related disaster and water resources management, 3) the development of the water-related disaster network and water resources management, and 4) the integrated synthesis in water-related disaster and water resources management in Ping, Wang, Yom, Nan and Upper Chao Phraya Basin. This research was conducted by in-depth interviews, studying from informants who were leaders of 15 groups/communities, documentary researching, research reports from 3 projects, seminars as well as studying from highly qualified participants, academics and researchers who participated in the project. The instruments used in this research were an in-depth interview, documentary record form and seminar record form. The qualitative data analysis was conducted using data classification and clustering, composition analysis, SWOT analysis and the study of cause and effect.

The research results indicated as follows: 1) Lessons on water-related disaster and water resources management of communities had two forms namely water resources management by water users and by the participation of sub-district administrative organizations. Good lessons on water-related disaster and water resources management at a local level of communities included possessions of (1) a clear organizational structure, (2) participatory plans, (3) database and water map, (4) regulations, (5) good communication, (6) group activities, (7) continuous and consistent learning, (8) tools for water resources management, (9) group successors, (10) funds, and (11) water resources management network; 2) the results of learning management for raising awareness of water-related disaster and water resources management indicated that: (1) the learning management consisted of learning model design, learning management and assessing mutual learning potential; (2) factors affecting learning management consisted of leadership, learner, environment and location, content, learning management process, instructional media and evaluation; 3) the development of the water-related disaster network and water resources management required network building processes, including (1) network development process (2) network driving process (3) internal and external success factors for driving the network; 4) the integrated synthesis in water-related disaster and water resources management, revealed that the lessons learned from the problems and methods of water resources management of communities and good lessons in water-related disaster management and water resources management of communities were applied to design a curriculum and media suitable for the group of learners, including learning management through application media, learning management through lectures simultaneously with field study, learning management through the exchange of knowledge among water users and learning management through activity media for enhancing the learning to be more efficient. As a result, learners will be aware of the problems and the importance of water resources that are required to be participated by the public and contribute to the development of the network, mutual cooperation in designing a water user network structure, defining roles and duties of the network working groups and preparation of integrated plans for the water-related disaster management network and water resources management. This has led to driving the water-related disaster management network and water resources management of communities in Ping, Wang, Yom, Nan and Upper Chao Phraya Basin.

Keywords: water-related disaster management, water resources management, learning management, the development of public network in Ping, Wang, Yom, Nan and Upper Chao Phraya Basin